

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ НОВІТНІХ ОСВІТНІХ
ТЕХНОЛОГІЙ

Кафедра менеджменту,
публічного управління та персоналу

ВЕТРОВСЬКА МЕЛІНДА ВІНЦЕВНА

МЕХАНІЗМ ДІЯЛЬНОСТІ БЛАГОДІЙНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ В
ПРОЦЕСІ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ
НАСЕЛЕННЮ

Спеціальність «Публічне управління та адміністрування»
Кваліфікаційна робота за освітнім ступенем «бакалавр»

Студентка спеціальності
«Публічне управління та
адміністрування»
Ветровська М.В.

(підпис)

Науковий керівник,
к.е.н., доцент Круп'як Л.Б. .

(підпис)

Тернопіль – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ БЛАГОДІЙНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ В ПРОЦЕСІ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ НАСЕЛЕННЮ.....	7
 РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА МЕХАНІЗМУ ДІЯЛЬНОСТІ БТ «ЦЕНТР МЕДИКО-СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ ІМЕНІ СВЯТОГО МИХАЙЛА» ПРОЦЕСІ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ НАСЕЛЕННЮ.....	 16
2.1. Діагностика стану та механізму діяльності досліджуваного благодійного товариства в процесі надання соціальної допомоги населенню.....	16
2.2. Оцінка ефективності діяльності досліджуваного благодійного товариства в контексті надання соціальної допомоги населенню.....	22
 РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ НАСЕЛЕННЮ ДОСЛІДЖУВАНИМ БЛАГОДІЙНИМ ТОВАРИСТВОМ	 29
3.1.Пріоритетні напрями розвитку благодійної допомоги досліджуваним благодійним товариством.....	29
ВИСНОВКИ.....	36
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	38

ВСТУП

Актуальність проблеми. У сучасних умовах трансформації соціально-економічних процесів, питання соціального захисту населення набуває особливої ваги, оскільки зростає рівень соціальної нерівності, економічної нестабільності, військових конфліктів, а також поширюються нові форми бідності та соціальної вразливості. В умовах, коли держава не завжди здатна ефективно реагувати на всі потреби громадян, важливу роль починають відігравати інституції громадянського суспільства, зокрема благодійні організації. Вони активно долучаються до процесу надання соціальної допомоги, сприяючи забезпеченню базових прав людини і громадянина. Благодійні організації відіграють активну роль у задоволенні базових потреб громадян, реалізуючи гуманітарні програми, надаючи матеріальну, соціальну, психологічну та іншу допомогу тим, хто опинився у складних життєвих обставинах.

Особливість сучасної благодійності полягає не лише у здійсненні разових актів доброчинності, а у формуванні сталих механізмів соціальної підтримки, що ґрунтуються на системному підході до управління, фінансування, моніторингу ефективності та взаємодії з іншими суб'єктами соціального простору.

Аналіз діяльності благодійних організацій дозволяє сформулювати системне уявлення про їх роль, функції, юридичні механізми діяльності, а також про проблеми, що виникають у цій сфері. Особливої актуальності це питання набуває в умовах збройної агресії проти України, коли мільйони громадян опинилися в надзвичайних життєвих обставинах і потребують різних форм підтримки. Відтак, об'єктивна необхідність у поглибленому аналізі механізмів функціонування благодійних структур обумовлена потребою в підвищенні ефективності їх діяльності, адаптації до нових викликів та умов соціального середовища, а також забезпеченні прозорості та довіри з боку суспільства. Зокрема, важливим є розуміння внутрішніх організаційних процесів, джерел фінансування, підходів до формування програм допомоги, системи звітності та

взаємодії з бенефіціарами. У зв'язку з цим дослідження механізму діяльності благодійної організації в процесі надання соціальної допомоги населенню є актуальним як з практичної, так і з теоретичної точки зору.

Ступінь висвітлення в літературі. Наукові праці як українських, так і зарубіжних дослідників свідчать про багатогранність і різноаспектність підходів до вивчення благодійної діяльності. Зокрема, проблематика функціонування благодійних організацій розглядається у працях таких українських науковців, як: Денисюк О. М. [1], Завидняк І. О. [7], Карп'юк О. Е. [8], Ковальчук Л. О. [10], Назаренко Т. В. [17], Пацера М. М. [21] та інших. Їхні дослідження охоплюють правові, соціально-економічні, управлінські та етичні аспекти діяльності неприбуткових структур у сфері надання допомоги. Сьогодні, на тлі зростання соціально-економічних викликів - зокрема, військових конфліктів, економічної нестабільності, внутрішнього переміщення населення та масштабної трудової міграції - роль благодійних організацій як важливого елемента системи соціального захисту набуває особливої ваги. Зростає потреба в оперативних, гнучких та адресних механізмах надання допомоги, які державні структури часто не в змозі забезпечити в повному обсязі.

Попри наявність широкого кола досліджень, що стосуються благодійництва загалом, залишається недостатньо вивченим саме механізм функціонування благодійної організації в контексті реалізації соціальної допомоги. Зокрема, актуальними залишаються питання оцінювання ефективності цієї діяльності, а також пошуку шляхів вдосконалення організаційної структури, механізмів фінансування та управлінських підходів у системі надання допомоги вразливим верствам населення.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження механізму діяльності благодійної організації в контексті надання соціальної допомоги населенню, визначення ключових елементів цього механізму, а також обґрунтування шляхів його удосконалення для підвищення ефективності соціальної підтримки.

Для досягнення поставленої мети в роботі сформульовано такі завдання:

- дослідити теоретико-правові засади діяльності благодійної організації в процесі надання соціальної допомоги населенню;
- продіагностувати стан та механізм діяльності досліджуваного БТ «Центр медико-соціальної реабілітації дітей імені Святого Михайла» процесі надання соціальної допомоги населенню;
- здійснити оцінку ефективності діяльності досліджуваного БТ в контексті надання соціальної допомоги населенню;
- надати рекомендації щодо вдосконалення механізмів надання соціальної допомоги населенню досліджуваним БТ;
- розробити пріоритетні напрями розвитку благодійної допомоги досліджуваним БТ.

Об’єктом дослідження є процес організації та функціонування благодійної діяльності у сфері надання соціальної допомоги населенню.

Предметом дослідження є механізм діяльності благодійної організації в процесі реалізації соціальних програм і наданні допомоги вразливим категоріям населення.

Методи дослідження. У процесі написання кваліфікаційної роботи було використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, які дозволили всебічно проаналізувати механізм діяльності благодійної організації в контексті надання соціальної допомоги населенню, а саме: *системного аналізу* (для вивчення теоретичних основ функціонування благодійних організацій, структури їх діяльності, законодавчого регулювання та практичних аспектів надання допомоги – розділ 1); *статистичний метод* (для обробки кількісних даних, зокрема щодо обсягів наданої допомоги, джерел фінансування, охоплення цільових груп), *метод емпіричного дослідження* (для збору первинної інформації про діяльність досліджуваного БТ, що дозволило з’ясувати реальний стан справ у сфері надання соціальної допомоги), *та графічний метод* (для візуалізації результатів дослідження, що сприяло кращому сприйняттю інформації та наочному поданню тенденцій у діяльності

благодійних організацій) – розділ 2; *прогнозування* (для виявлення майбутніх переваг щодо вдосконалення механізму надання соціальної допомоги населенню досліджуваним БТ – розділ 3).

Теоретична новизна кваліфікаційної роботи полягає в дослідженні та обґрунтуванні теоретико-правових засад діяльності благодійної організації в процесі надання соціальної допомоги населенню.

Практична значимість роботи полягає в тому, що розроблені в ній теоретичні положення та практичні рекомендації щодо удосконалення механізмів надання соціальної допомоги населенню можуть бути використані в діяльності БТ «Центр медико-соціальної реабілітації дітей імені Святого Михайла».

Апробація результатів дослідження. «Результати роботи пройшли апробацію на VI Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю - «Актуальні проблеми менеджменту та публічного управління в умовах сучасних викликів» (15 травня 2025 року) та були опубліковані тези доповіді «Особливості діяльності благодійної організації в процесі надання соціальної допомоги населенню», Тернопіль: ЗУНУ, 2025р.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ БЛАГОДІЙНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ В ПРОЦЕСІ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ НАСЕЛЕННЮ

У сучасному суспільстві благодійність є важливим механізмом громадянської солідарності та соціальної відповідальності. Благодійні організації стали невід’ємною частиною системи соціального захисту, особливо в умовах кризових ситуацій - економічної нестабільності, війни, внутрішньої міграції населення. При цьому, благодійні організації виконують важливу соціальну функцію, спрямовану на захист вразливих категорій населення та пом’якшення соціальної нерівності. Їхня діяльність має низку характерних рис, що відрізняють ці інституції від інших організацій, зокрема від органів державної влади або комерційних суб’єктів.

У цьому контексті обґрунтованим є твердження М. М. Пацери, «який відносить розвиток благодійності до соціальних механізмів, завдяки яким суспільство розвивається і самовдосконалюється, а благодійність як таку визначає як фактор, що поглиблює відносини допомоги й партнерства, допомагає формувати культуру співпраці та залагоджувати соціальні конфлікти в суспільстві на основі формування спільної мети – забезпечення людей необхідним обсягом матеріальних благ і послуг з урахуванням принципів альтруїзму та справедливості, гуманізує й гармонізує суспільство в психологічній сфері та надає відчуття щастя, сприяє підвищенню рівня духовності й актуалізації вищих моральних цінностей тощо» [21, с. 49]. Слід зауважити, що благодійність є проявом найвищої гуманності, яка не потребує зусиль від отримувачів допомоги, проте вимагає значних зусиль, фінансових, трудових та інших ресурсів з боку тих, хто її надає.

Зазначимо, що в умовах невизначеності та кризових ситуацій діяльності благодійного сектору перешкоджає низка проблем, які потребують удосконалення законодавчої бази та підвищення правової культури суспільства:

- складність адміністративних процедур, зокрема у питаннях реєстрації, звітності, доступу до державних програм;
- неврегульованість статусу волонтерів, які часто є ключовими виконавцями програм;
- недостатня взаємодія з державними структурами, відсутність ефективного механізму державно-громадського партнерства;
- недовіра частини суспільства до благодійного сектору, що зумовлена відсутністю прозорості інформації про використання коштів;
- фінансова нестабільність та залежність від іноземних грантів.

Відповідно до статті 1 Закону «Про благодійну діяльність та благодійні організації», «благодійна діяльність – «це добровільна особиста або майнова допомога, яка надається фізичними або юридичними особами в інтересах суспільства чи окремих категорій осіб» [23].

Благодійна діяльність у відповідності до її соціальної спрямованості, суб'єктно-об'єктної взаємодії та мети реалізується через певні форми (табл.1.1). Разом з тим, благодійна діяльність охоплює широкий спектр суспільно значущих практик, які сприяють соціальній згуртованості, гуманітарній безпеці та стійкому розвитку. Відтак, таку діяльність забезпечують відповідні благодійні організації.

І. О. Завидняк зазначає, що «однією з найважливіших умов життєдіяльності благодійних організацій як інституту громадянського суспільства є високий рівень соціального, інтелектуального, психологічного розвитку особистості, її внутрішньої свободи й здатності до повної самодіяльності. Цього вдається досягти й реалізувати внаслідок тривалих процесів формування громадянської, правової та політичної культури» [7, с. 77].

Згідно із Законом України «Про благодійну діяльність та благодійні організації», «благодійна організація - це юридична особа приватного права, створена з однією або кількома благодійними цілями, яка діє на основі добровільності, безкорисливості, законності та відкритості» [23].

Таблиця 1.1.

Форми благодійної діяльності

Форми благодійної діяльності	Характеристика
Волонтерська	форма соціальної взаємодії, за якої суб'єкти (волонтери або волонтерські організації) добровільно надають допомогу особам, які її потребують, з метою покращення їхнього життєвого становища. Така діяльність має альтруїстичний характер і спрямована на задоволення суспільних потреб без очікування матеріальної винагороди.
Донорська	охоплює взаємодію між донорами, реципієнтами та медичними працівниками з метою забезпечення лікувального процесу, популяризації здорового способу життя та розвитку системи трансплантології. Донорство розглядається як форма соціальної відповідальності та добровільного внеску в охорону здоров'я.
Гуманітарна	полягає у наданні допомоги, спрямованої на забезпечення базових прав і свобод людини, зокрема в умовах надзвичайних ситуацій - стихійних лих, техногенних катастроф або збройних конфліктів. Вона передбачає захист життя та гідності людини як на національному, так і на міжнародному рівнях.
Меценатська	полягає у добровільному та безкорисливому наданні матеріальної підтримки в галузях культури, мистецтва, науки й освіти. Така допомога сприяє збереженню й поширенню духовних цінностей, а також розвитку творчого потенціалу особистості й суспільства загалом.
Філантропічна	базується на принципах доброзичливості, співчуття та гуманізму, передбачає безкорисливу допомогу нужденним та спрямована на загальне покращення умов життя соціуму. Особливістю є її безадресність і орієнтація на колективне благо.
Альтруїстична	має морально-гуманістичну основу та визначається готовністю особи ставити суспільні або індивідуальні інтереси інших людей вище власних. Альтруїзм виступає ціннісною засадою багатьох форм благодійності.
Миротворча	реалізується спеціальними суб'єктами й передбачає надання допомоги цивільному населенню в умовах конфліктів або в постконфліктний період. Вона включає заходи з упередження та врегулювання конфліктів, підтримання миру, відновлення життєво важливої інфраструктури та інституцій, а також сприяння стабілізації суспільства з метою недопущення нових загроз

Примітка. Сформовано автором на основі [10]

Визначальною рисою благодійних організацій є відсутність комерційної мети, оскільки їх діяльність не спрямована на отримання прибутку. Усі фінансові надходження використовуються виключно для реалізації програм і проєктів, передбачених статутними документами. Основною ціллю такої діяльності є забезпечення суспільного блага, насамперед шляхом надання підтримки особам, які перебувають у складних життєвих обставинах. Відтак,

ефективність функціонування благодійних організацій безпосередньо залежить від чіткості побудови системи управління, розподілу повноважень між керівними органами та дотримання відповідних принципів (рис.1.1). принципів підзвітності й прозорості.

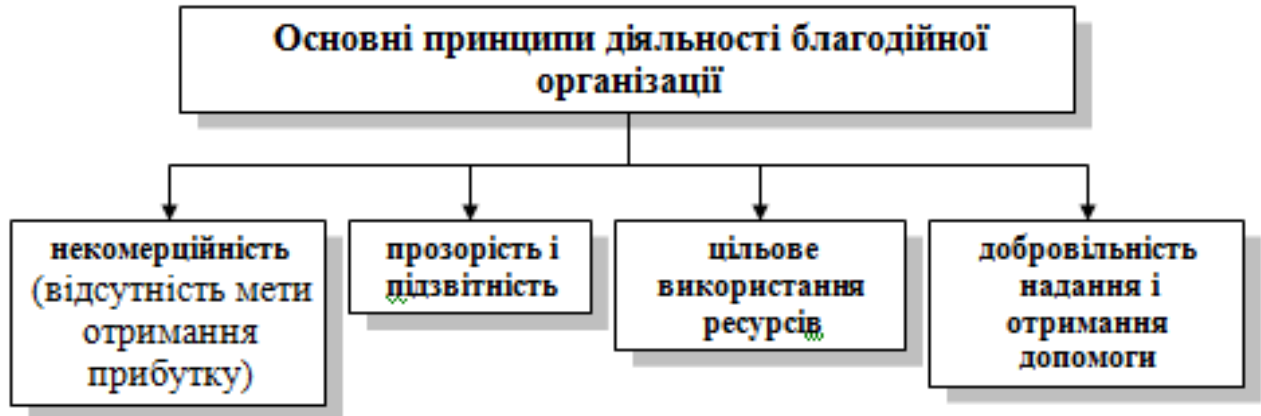

Рис. 1.1. Принципи діяльності благодійної організації

Примітка. Побудовано автором на основі [15]

«Організації зобов'язані витратити отримані пожертви, дари або гранти відповідно до мети, зазначеної у статуті або договорі. Це передбачає суворе дотримання принципу цільового використання фінансів, що контролюється як внутрішніми механізмами, так і зовнішнім моніторингом - державними структурами, донорами чи громадськістю» [17].

Благодійні організації відзначаються високою здатністю оперативно реагувати на кризові ситуації, зокрема природні лиха, військові конфлікти та економічні потрясіння. Їх мобільність, гнучкі механізми ухвалення рішень і активне залучення волонтерського ресурсу створюють умови для швидкої організації допомоги безпосередньо на місцях. Сфера діяльності таких організацій охоплює широкий спектр послуг: від забезпечення продуктами харчування, одягом і медикаментами до надання фінансової підтримки, юридичної та психологічної допомоги, а також тимчасового житла. Різноманітність форм підтримки сприяє індивідуалізації підходів до задоволення потреб різних груп отримувачів допомоги.

«Благодійні організації є незалежними структурами, вони активно

співпрацюють з органами державної влади, місцевого самоврядування, закладами охорони здоров'я, освіти, соціального захисту. Крім того, такі організації часто виступають посередниками між громадою та владою, формуючи запити від суспільства та допомагаючи їх реалізувати» [11].

Зазначимо, що важливим ресурсом у діяльності благодійних організацій є людський капітал, представлений, насамперед, волонтерами. Це особи, які на добровільних засадах та без грошової винагороди залучаються до виконання широкого спектра завдань, зокрема логістичних, консультаційних, психологічних та інших видів допомоги. При цьому, вітчизняне законодавство визнає суспільну цінність волонтерської діяльності, однак на сьогодні ще не забезпечує її повноцінного правового регулювання та захисту на всіх рівнях. Однак, формування суспільної довіри до благодійного сектору ґрунтується на відкритості та доступності інформації. Зокрема, організації мають забезпечувати регулярне інформування громадськості щодо джерел надходжень, напрямів використання коштів, а також результатів реалізованих програм. Це може здійснюватися шляхом оприлюднення фінансових і діяльнісних звітів, публікацій на офіційних вебресурсах, поширення пресрелізів або проведення відкритих заходів. Прозорість у цьому контексті є фундаментальною умовою легітимності та суспільного визнання благодійної діяльності.

Слід зазначити, що фінансування благодійних організацій може здійснюватися з різноманітних джерел, серед яких – добровільні пожертви громадян, підтримка з боку бізнесу, міжнародна технічна допомога, грантові програми, а також кошти з місцевих бюджетів у межах реалізації соціального замовлення. Така багатокomпонентна система фінансування сприяє формуванню фінансової стабільності організацій, водночас висуваючи підвищені вимоги до рівня прозорості та підзвітності їх діяльності.

Згідно з чинним законодавством, благодійна діяльність передбачає добровільне надання матеріальної, фінансової, організаційної або іншої допомоги особам, які перебувають у складних життєвих обставинах і

потребують підтримки. Основними напрямками такої діяльності є надання допомоги малозабезпеченим громадянам, особам з інвалідністю, ветеранам, дітям-сиротам, внутрішньо переміщеним особам; сприяння розвитку охорони здоров'я, освіти, науки й культури; підтримка розвитку територіальних громад, а також участь у ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій та надання допомоги постраждалим. Разом з тим, законодавство також визначає організаційно-правові форми благодійних організацій: благодійне товариство, благодійну установу та благодійний фонд.

Найпоширенішою формою в Україні є благодійний фонд, що обумовлено його універсальністю, високою здатністю до акумулювання ресурсів і гнучкістю в реалізації соціально орієнтованих програм та ініціатив. При цьому, благодійний фонд активно залучає фінансування ззовні (донори, спонсори, гранти); має прозору структуру управління; підзвітний перед державою та донорами. Водночас, у благодійному фонді немає членства, а тому управління здійснюється через засновників, які формують наглядову раду, правління або призначають директора.

Наступною формою є благодійна установа – «це благодійна організація, установчим актом якої визначено активи, які один або кілька засновників передають для досягнення цілей благодійної діяльності за рахунок їх самих або доходів від таких активів» [23]. При цьому, у благодійній установі управління здійснюється одноосібно, наприклад, керівником, якого призначає засновник, без створення колегіальних органів. Для такої форми як благодійне товариство характерним є те, що воно є організацією, яка створюється щонайменше двома фізичними або юридичними особами та діє на засадах членства. Його учасники об'єднуються для досягнення спільної благодійної мети, а рішення приймаються колегіальними органами, а саме: загальними зборами, правлінням тощо.

Зазначимо, що діяльність благодійних організацій регулюється на основі відповідних нормативно-правових документів, а саме:

- Конституції України, яка гарантує право кожного на соціальний захист

(стаття 46), а також свободу об'єднання в громадські організації (стаття 36);

- Цивільного кодексу України [29], де визначаються основи створення юридичних осіб, дарування, пожертв, управління майном тощо;

- Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» [23], що є основним спеціальним законом, який регламентує всі аспекти функціонування таких організацій;

- Податкового кодексу України, який визначає податкові пільги для неприбуткових організацій та умови включення їх до Реєстру неприбуткових установ;

- Закону України «Про соціальні послуги» [24], що дозволяє благодійним організаціям виступати надавачами соціальних послуг.

Разом з тим, діяльність благодійних організацій регулюють численні підзаконні акти, інструкції та методичні рекомендації, що регламентують конкретні форми надання допомоги, звітність, облік благодійних внесків тощо. Проте, у своїй діяльності такі організації керуються не лише національним законодавством, а й нормами міжнародного права, зокрема Європейської конвенції про правовий статус неурядових організацій та Декларації про право на розвиток.

Благодійні організації виконують низку соціально важливих функцій, які пов'язані із соціальною підтримкою населення, сприяють стабілізації та розвитку суспільства (рис.1.2).

Рис. 1.2. Функції благодійної організації

Примітка. Побудовано автором на основі [22]

Гуманітарна функція характеризується забезпеченням потреб постраждалих осіб (їжа, одяг, ліки, засоби гігієни тощо). Інформаційно-консультативна функція реалізується через консультування громадян щодо отримання соціальних послуг, юридичної допомоги, захисту прав. Для організаційної функції характерним є мобілізація ресурсів суспільства (волонтерів, спонсорів, донорів) для реалізації соціальних програм. Разом з тим, особливістю адвокаційної функції є представлення інтересів соціально вразливих груп перед державою, сприяння зміні політики та законодавства. Функція економічної підтримки характеризується наданням фінансової допомоги малозабезпеченим, сім'ям з дітьми, внутрішньо переміщеним особам.

Зазначимо, що реалізація соціальної допомоги відбувається через чітко організовану систему механізмів (табл.1.2).

Таблиця 1.2

**Система механізмів для реалізації соціальної допомоги
благодійними організаціями**

Механізми	Характеристика
Фінансові	Залучення коштів через донорські програми, благодійні внески громадян, бізнесу, міжнародних партнерів. Так, зокрема, через краудфандинг або гранти.
Організаційні	Планування, розробка та реалізація соціальних програм, логістика, звітність, моніторинг ефективності.
Інформаційні	Комунікація з населенням, медіакампанії, залучення волонтерів через соціальні мережі та офіційні сайти.
Партнерські	Співпраця з державними структурами, бізнесом, іншими НУО. Так, зокрема, передача гуманітарної допомоги через місцеві адміністрації.
Цифрові	Використання ІТ-технологій для обліку отримувачів допомоги, електронних черг, онлайн-звітності та прозорого збору пожертв.

Примітка. Складено автором на основі [31]

Водночас, в умовах економічної нестабільності та загострення кризових ситуацій в Україні одним із ключових чинників ефективності механізму

надання допомоги є гнучкість та адаптивність - можливість швидко реагувати на зміну потреб цільової аудиторії та оперативно використовувати ресурси.

При цьому, благодійні організації повинні використовувати комплексний підхід, який базується на поєднанні адміністративної ефективності, прозорості у витрачанні коштів та високому рівні довіри з боку суспільства.

Зазначимо, що соціальна допомога, яку надають благодійні організації може здійснюватися у відповідних формах (рис.1.3).

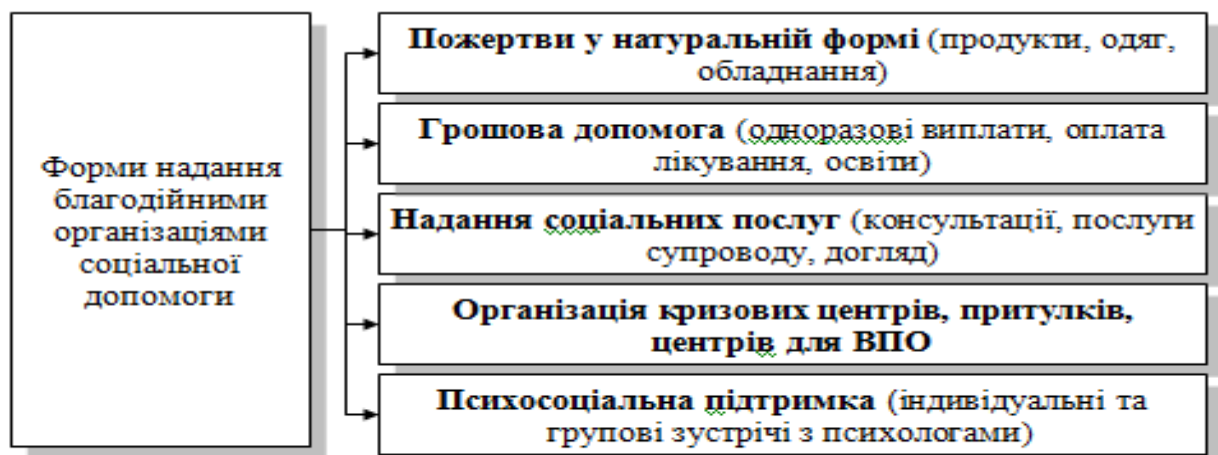

Рис.1.3. Форми надання благодійними організаціями соціальної допомоги

Рис.1.3. Форми надання благодійними організаціями соціальної допомоги
Примітка. Побудовано автором на основі [17]

Разом з тим, для надання таких форм допомоги благодійна організація повинна мати відповідні ресурси, персонал, зв'язки з донорами, партнерські угоди та ліцензії.

Таким чином, в умовах нестабільності гнучкість, здатність до мобілізації ресурсів, незалежність та орієнтація на людину є тими чинниками, які дозволяють благодійним організаціям виконувати важливу функцію у сфері соціального захисту доповнюючи при цьому державні механізми.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА МЕХАНІЗМУ ДІЯЛЬНОСТІ БЛАГОДІЙНОГО ТОВАРИСТВА «ЦЕНТР МЕДИКО-СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ ІМЕНІ СВЯТОГО МИХАЙЛА» В ПРОЦЕСІ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ НАСЕЛЕННЮ

2.1. Діагностика стану та механізму діяльності досліджуваного благодійного товариства в процесі надання соціальної допомоги населенню

Посилення соціальних диспропорцій в державі сприяє формуванню усвідомлених потреб серед окремих соціальних груп, що, у свою чергу, зумовлює зростання запиту на надання соціальних послуг. Реалізація цих потреб значною мірою забезпечується через розвиток інституту соціального благодійництва, яке здійснюється на засадах добровільності за участі благодійних організацій, неурядових структур та приватних ініціатив. В цьому контексті важливе значення має в процесі надання соціальної допомоги населенню діяльність благодійного товариства «Центр медико-соціальної реабілітації дітей імені Святого Михайла», яке створене в червні 2018 року та передбачає наявність членства, колегіального управління та участі засновників у прийнятті стратегічних рішень. Центр був заснований як ініціатива духовенства та соціально активних громадян для дітей, позбавлених належної батьківської опіки чи медичної підтримки.

Досліджуване товариство є «неприбутковою організацією, створеною з метою надання допомоги дітям з особливими потребами, дітям, що опинилися в складних життєвих обставинах, а також підтримки їх родин та дітям-сиротам. Водночас, благодійне товариство функціонує на засадах добровільності, гуманності, недискримінаційності та християнських моральних цінностей» [16].

Зазначимо, що вищим органом управління досліджуваного товариства є загальні збори учасників. Разом з тим, виконавчі функції реалізуються правлінням, яке складається з кількох фахівців - соціальних працівників,

медиків, представників духовенства. Проте, діяльність товариства координує директор, який відповідає за щоденне управління, зв'язки з донорами та партнерами.

Досліджуваний центр реалізує низку програм, спрямованих на медичну, соціальну, психологічну та духовну підтримку дітей та їхніх сімей, а саме:

- «медико-соціальна реабілітація дітей із ДЦП, аутизмом, вадами розвитку та наслідками психологічних травм;
- психологічна підтримка дітей та батьків, зокрема внутрішньо переміщених осіб (ВПО) з регіонів, де тривають бойові дії;
- освітньо-розвивальні програми, у тому числі адаптаційні групи, логопедичні заняття, сенсорна терапія;
- духовне наставництво та капеланська служба, яка пропонує морально-етичну підтримку дітям та родинам;
- гуманітарна допомога (одяг, продукти, засоби гігієни, медичні засоби)» [16].

Особливого значення в діяльності товариства надається інклюзивності для доступу до реабілітаційних та освітніх послуг дітям з інвалідністю. Проте, у роботі товариства беруть участь волонтери, які допомагають з доглядом за дітьми, проведенням заходів, гуманітарною допомогою.

Досліджуване товариство має у своєму складі команду кваліфікованих спеціалістів: лікарів, реабілітологів, логопедів, соціальних працівників, психологів, педагогів-дефектологів, а також співпрацює з місцевими органами влади, церквою, волонтерськими ініціативами та іншими. Серед спеціалістів центру є магістри з фізичної терапії, ерготерапії, в т.ч. з досвідом роботи по іпотерапії; фізичної реабілітації; логопедії, олігофренопедагогіки; соціальний працівник за кваліфікацією практична психологія; стоматолог.

Зазначимо, що досліджуване товариство має укладену угоду з ректором Ужгородського національного університету про надання центру практичною базою для студентів факультету здоров'я та фізичного виховання. Разом з тим, центр має можливості для поселення дітей з батьками на період проходження

курсу реабілітації. З 2020 року Центр входить до переліку реабілітаційних закладів, що надають послуги згідно Постанови КМУ України № 309 від 27.03.2019 року. В цьому контексті Центр за відповідними видами реабілітації здійснює реабілітаційні заходи (рис.2.1).

Примітка. Побудовано автором на основі [16]

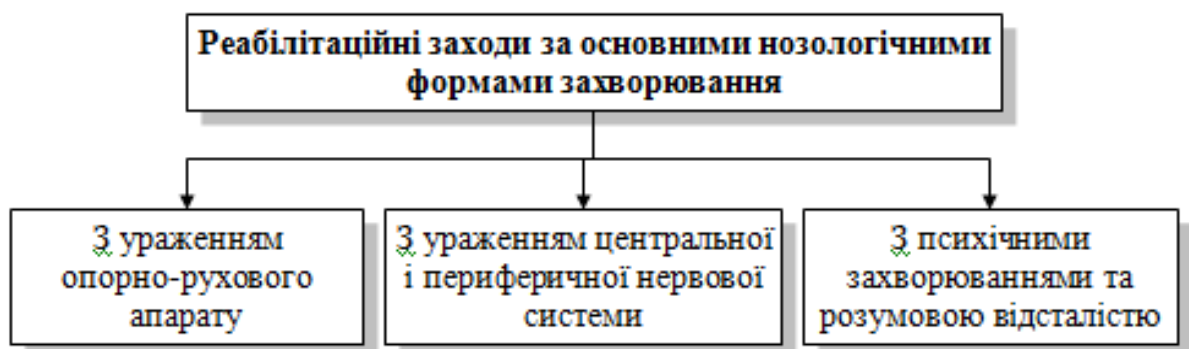
Аналіз діяльності досліджуваного центру свідчить про те, що у складі центру функціонують: зал лікувальної фізкультури з необхідним обладнанням, кімната з тренажером «Павук», соляна кімната, реабілітаційний басейн з електромеханічним підйомником, приміщення для проведення арттерапії, кабінети логопеда, психолога, масажу та стоматолога. А також працює підрозділ по наданню послуг з іпотерапії. Водночас, матеріально-технічна база створена за взірцем аналогічних закладів країн Євросоюзу та відповідає сучасним вимогам до реабілітації. Всі заняття з пацієнтами проводяться виключно за індивідуальним принципом - з кожною дитиною по чергові працюють фахівці різних методів реабілітації.

Для пацієнтів доступні лікувальна фізкультура, зокрема з використанням різноманітних тренажерів, масаж, кінезотерапія (в т.ч. аквакінезотерапія), іпотерапія, психологічна реабілітація, логопедія, ерготерапія, стоматологічні послуги для дітей з інвалідністю.

Діяльність досліджуваного Центру має чітко вимірюваний позитивний соціальний ефект. Соціальні працівники товариства опікуються родинами

дітей, які проходять реабілітацію. Допомога включає консультування, матеріальну підтримку, забезпечення продуктами харчування, одягом, засобами гігієни. Окремо діє програма допомоги родинам внутрішньо переміщених осіб. Водночас, особлива увага приділяється психологічній підтримці як дітей, так і їхніх батьків. У центрі діє служба дитячого психолога, проводяться тренінги, індивідуальні та групові консультації. Центр організовує розвивальні гуртки, заняття з корекційної педагогіки, літні табори, ігрові терапевтичні групи. Такі заходи не лише розвивають дітей, а й дають можливість соціальної адаптації.

Зазначимо, що в досліджуваному Центрі, враховуючи його християнське підґрунтя, важливе місце займає духовне виховання дітей, участь у богослужіннях, спільних молитвах, християнських святах. Це сприяє формуванню моральних цінностей і позитивного світогляду. Центр функціонує як неприбуткова організація, зосереджена на підтримці дітей із інвалідністю або хронічними захворюваннями. Типові напрями реабілітації поділяються відповідно до нозологічних форм (тобто типів захворювань) (рис.2.2). Реабілітаційні заходи за основними нозологічними формами захворювань включають комплексну медико-соціальну, психологічну та педагогічну допомогу дітям із порушеннями розвитку.

Примітка. Побудовано автором на основі [16]

Досліджуване товариство активно використовує комплекс механізмів для реалізації своєї соціальної місії:

- партнерство з державними структурами, а саме: з органами охорони здоров'я, освіти, соціального захисту, що дозволяє залучати дітей на реабілітацію, оформляти допомогу, організовувати спільні соціальні проекти;

– залучення волонтерів та громадськості як з України, так і з-за кордону. Волонтери допомагають у проведенні заходів, зборі допомоги, організації дозвілля для дітей. Через соціальні мережі і вебсайт центр інформує про свою діяльність та запрошує до співпраці;

– фінансова підтримка та донорство, де основними джерелами фінансування є благодійні внески фізичних осіб, підтримка релігійних громад, пожертви від бізнесу, гранти від міжнародних донорів, підтримка з боку українських та зарубіжних благодійних фондів; частина ресурсів надходить через краудфандингові платформи та цільові збори; участь у спільних проєктах з муніципалітетом або місцевими органами влади.

Зазначимо, що Центр щорічно публікує звіти про кількість охоплених дітей, реалізовані проєкти, використання коштів. Це сприяє довірі з боку донорів та батьків. Механізм реабілітації будується на принципах індивідуального планування - для кожної дитини розробляється власна програма, що враховує її потреби, діагноз, вік, соціальний стан. Разом з тим, за основними напрямками діяльності у 2024 році фізичну реабілітацію проходило 130 дітей, психологічну допомогу отримали 85 дітей. У межах психологічної допомоги надавалися індивідуальні консультації. Відтак, у 2024 році Центром за різними напрямками діяльності було охоплено 410 дітей (табл.2.1).

Таблиця 2.1

Основні напрямки діяльності БТ «Центр медико-соціальної реабілітації дітей імені Святого Михайла» у 2024 році

№	Напрямок діяльності	Кількість охоплених дітей
1	Фізична реабілітація	130
2	Психологічно-педагогічна	85
3	Соціальна реабілітація	95
4	Фізкультурно-спортивна	60
5	Послуги раннього втручання для дітей віком до 3 років (з метою попередження інвалідності)	40
	Усього	410

Примітка. Складено автором на основі [16]

Найвища питома вага по розподілу видів допомоги дітям Центром складає 32 % - фізична реабілітація, 23% - соціальна реабілітація, 21 % - психологічна допомога дітям (рис.2.3). Досліджуваний Центр проводить заходи з підвищення обізнаності про потреби особливих дітей, організовує тренінги для батьків, вчителів і соціальних працівників.

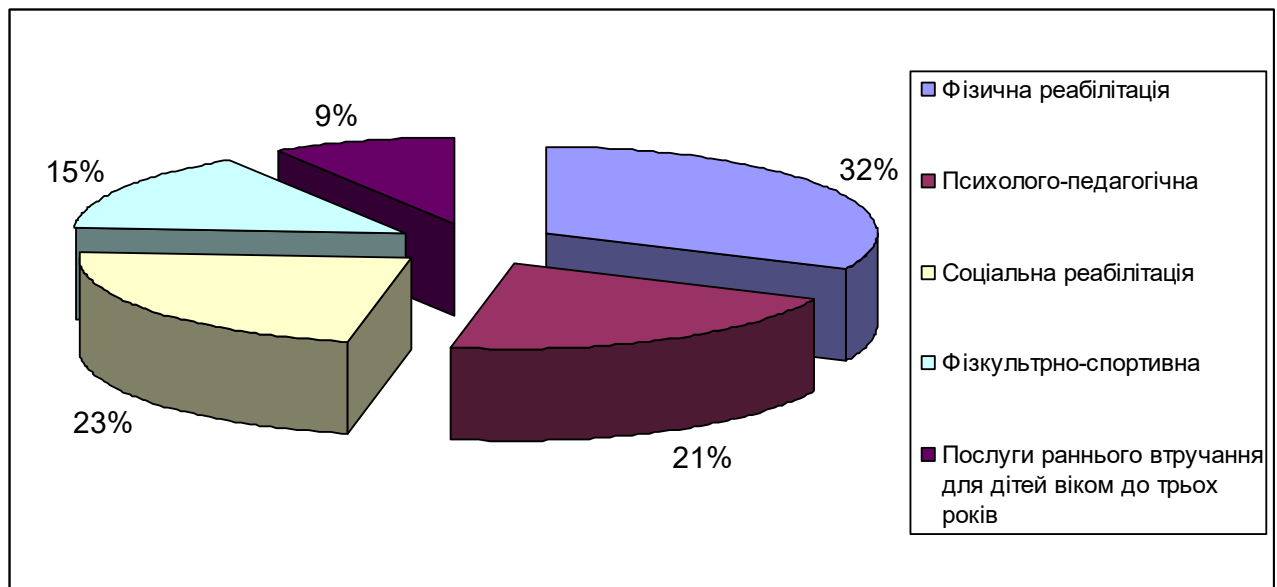

Рис.2.3. Питома вага розподілу видів допомоги, що надаються БТ «Центр медико-соціальної реабілітації дітей імені Святого Михайла» у 2024 році

Примітка. Побудовано автором на основі [16]

Вартість надання реабілітаційних послуг для кожної дитини встановлюється реабілітаційною установою з урахуванням індивідуальної програми реабілітації. При цьому визначено граничний річний обсяг фінансування таких послуг: для дітей, у яких відповідно до індивідуальної програми реабілітації за більшістю основних категорій життєдіяльності виявлено обмеження I або II ступеня, максимальна сума фінансування не повинна перевищувати 16 000 гривень; у випадку наявності обмежень III ступеня - не більше ніж 25 000 гривень на рік.

Граничний обсяг фінансування реабілітаційних послуг для однієї дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, яка має обмеження життєдіяльності I, II чи III ступеня згідно з індивідуальною

програмою реабілітації, підлягає збільшенню на 50% для кожного відповідного ступеня обмеження. Зазначені діти можуть отримувати реабілітаційні послуги кілька разів протягом одного бюджетного року, за умови дотримання встановлених граничних фінансових обсягів.

Зазначимо, що в досліджуваному Центрі в контексті надання соціальної допомоги дітям є низка проблем, які необхідно вирішувати:

- обмежене фінансування;
- нестабільність донорських надходжень;
- високе навантаження персоналу;
- потреба у висококваліфікованих кадрах, зокрема спеціалізованих логопедах і дитячих психологах;
- потреба в розширенні простору, особливо для фізичної реабілітації;
- низький рівень цифровізації;
- відсутність державної координації.

Таким чином, досліджуваний Центр виступає прикладом інтегрованого підходу у сфері соціального служіння, що поєднує медичні, соціальні та духовні компоненти підтримки. Основна його діяльність орієнтована на формування сприятливого середовища для розвитку та соціалізації дітей з особливими освітніми та фізичними потребами. Відтак, механізм функціонування досліджуваного благодійного товариства у сфері соціальної підтримки є складною динамічною системою, що охоплює нормативно-правовий, фінансовий, технологічний та організаційний компоненти.

2.2. Оцінка ефективності діяльності досліджуваного благодійного товариства в контексті надання соціальної допомоги населенню

У сучасних умовах зростаючих соціальних потреб та обмежених ресурсів особливого значення набуває оцінка ефективності діяльності інституцій, що здійснюють соціальну підтримку вразливих категорій населення. БТ «Центр медико-соціальної реабілітації дітей імені Святого Михайла» функціонує як

мультидисциплінарна структура, що поєднує медичну, соціальну та духовну складові допомоги дітям з особливими потребами. Оцінювання ефективності його діяльності дозволяє виявити сильні сторони інституційної моделі та напрями її подальшого вдосконалення.

У контексті сучасних викликів соціального забезпечення, особливого значення набуває оцінка ефективності діяльності недержавних інституцій, що надають послуги соціального спрямування. Відтак, досліджуваний «Центр медико-соціальної реабілітації дітей імені Святого Михайла» є прикладом організації, яка впроваджує комплексний підхід до підтримки дітей з інвалідністю та їхніх родин. З метою аналізу результативності функціонування такого типу організацій доцільним є застосування системи кількісних і якісних показників ефективності.

Нами виокремлено кількісні показники ефективності діяльності Центру:

- «кількість дітей, охоплених реабілітаційними програмами протягом бюджетного року;
- частота надання послуг одній дитині (однократні чи повторні курси);
- рівень освоєння бюджетного чи благодійного фінансування (відсоток використання запланованих коштів);
- кількість реалізованих індивідуальних програм реабілітації, а також тривалість та результативність їх виконання;
- рівень залучення додаткових джерел фінансування (грантів, пожертв, спонсорської підтримки)» [16].

Зазначимо, що якісні показники дають змогу оцінити більш складні й довготривалі результати діяльності Центру, зокрема:

- «ступінь задоволеності батьків і законних представників дітей рівнем наданих послуг, умовами перебування та професійністю персоналу;
- позитивна динаміка стану здоров'я та психоемоційного розвитку дітей, що зафіксована в індивідуальних програмах реабілітації;
- інклюзивність підходів до надання послуг - врахування особистісних, культурних та соціальних особливостей кожної дитини;

- рівень взаємодії з іншими інституціями - закладами охорони здоров'я, освіти, соціального захисту, органами місцевого самоврядування;
- сталість та інституційна спроможність, яка відображається в кадровому потенціалі, матеріально-технічній базі, а також у здатності до реалізації нових програм і ініціатив» [16].

Ключовими критеріями ефективності Центру є результативність надання соціальних послуг, охоплення цільової аудиторії, ступінь задоволеності отримувачів допомоги, а також інституційна сталість і спроможність до інновацій. Діяльність товариства характеризується високим рівнем адаптивності до індивідуальних потреб бенефіціарів, що забезпечується завдяки індивідуальним програмам реабілітації, міждисциплінарному підходу до формування послуг, а також активній взаємодії з батьками, громадами та місцевими органами влади.

Проведений аналіз кількості дітей, охоплених допомогою досліджуваним Центром за 2020-2024 роки свідчить про значне збільшення у 2024 році в порівнянні з 2020 роком на 230 дітей або на 127,8 % (рис.2.4).

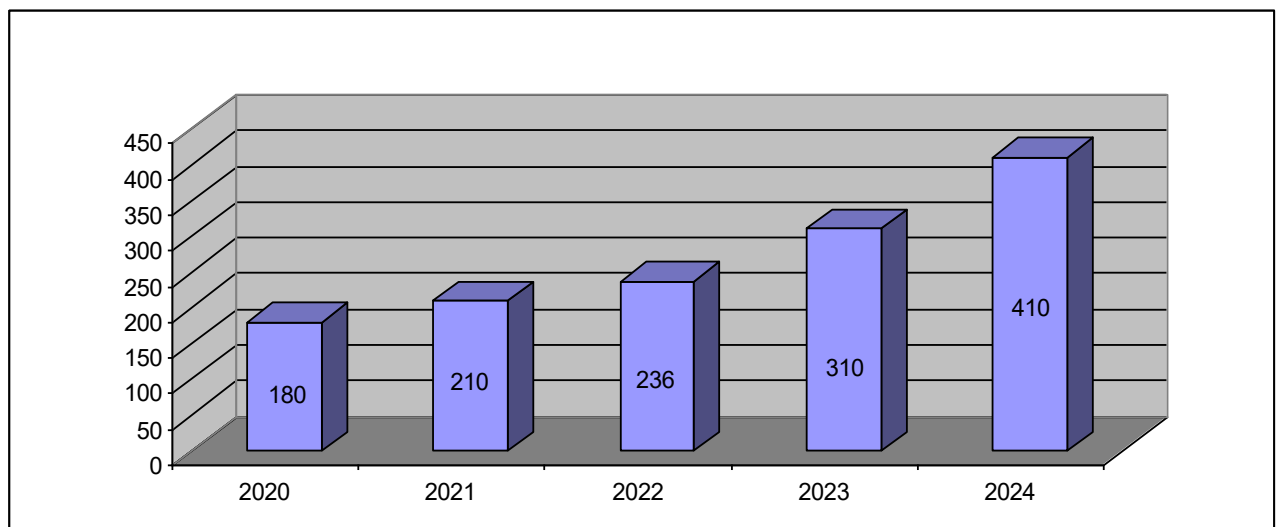

Рис. 2.4. Динаміка кількості дітей, охоплених допомогою БТ «Центр медико-соціальної реабілітації дітей імені Святого Михайла» за 2020-2024 роки

Примітка. Побудовано автором на основі [16]

Нами був проведений аналіз кількості дітей, які оздоровилися в досліджуваному Центрі. Відтак, загальна кількість дітей, які пройшли оздоровлення в Центрі, поступово зростає. Так, у 2024 році така кількість дітей склала 410 осіб, що на 73,7% більше в порівнянні з 2022 роком та на 32,3 % більше в порівнянні з 2023 роком. Це свідчить про залучення додаткових ресурсів та збільшення довіри з боку населення і донорів (табл.2.2).

Таблиця 2.2

Кількість дітей, які оздоровилися в БТ «Центр медико-соціальної реабілітації дітей імені Святого Михайла» за 2022-2024 роки

(осіб)

Роки	Діти з інвалідністю	Діти з багатодітних сімей	Внутрішньо переміщені особи (ВПО)	Сироти / діти без батьківського піклування	Всього
2022	94	63	51	28	236
2023	118	75	84	33	310
2024	170	85	97	58	410

Примітка. Складено автором на основі [16]

Зазначимо, що для досліджуваного Центру найбільш пріоритетною категорією дітей це діти з інвалідністю. Питома вага цієї групи дітей у 2024 році в порівнянні з 2022 роком зросла на 80,9%. В цьому контексті основними причинами були: розширення реабілітаційних програм, обладнання нових кабінетів, підтримка партнерів (церкви, фонди, іноземні донори).

Аналіз внутрішньо-переміщених дітей у 2024 році зріс на 90,2 % в порівнянні з 2022 роком. Таке зростання пов’язане з воєнними подіями, масовим переміщенням родин зі Сходу та Півдня України. При цьому Центр адаптував свої програми до потреб цієї категорії (психологічна допомога, соціальна реабілітація). Оздоровлення дітей з багатодітних сімей свідчить про те, що їх частка у 2024 році в порівнянні з 2022 роком збільшилася на 34,9 %. Центр надає допомогу не лише у вигляді реабілітації, а й гуманітарну підтримку таким сім’ям. Питома вага дітей-сиріт та дітей без батьківського піклування також у 2024 році збільшилася на 107,1% в порівнянні з 2022 роком і на 75,8 % більшу в порівнянні з 2023 роком. Разом з тим, програми для цієї

категорії часто реалізуються у партнерстві з інтернатами та службами у справах дітей.

Значним чинником підвищення ефективності діяльності Центру виступає прозорість організаційної діяльності, яка виявляється у відкритій звітності щодо використання фінансових ресурсів, партнерській взаємодії з іншими суб'єктами соціальної сфери та налагодженій системі моніторингу результатів. Крім того, Центр демонструє спроможність до сталого розвитку завдяки постійному вдосконаленню кадрового потенціалу, застосуванню сучасних технологій у сфері реабілітації та реалізації інноваційних проєктів.

В процесі оцінювання благодійних організацій, що працюють у сфері допомоги дітям, О. Семенюк зазначив, «що оцінка має базуватись не лише на фінансово-організаційних показниках, а й на соціальних індикаторах: рівні задоволеності клієнтів, якості наданих послуг, ступені соціальної адаптації бенефіціарів, доступності послуг тощо» [27].

В цьому контексті нами була проведена оцінка ефективності діяльності досліджуваного Центру з погляду батьків дітей, які отримують (або отримували) послуги, персоналу Центру та представників громади. З метою дослідження ми провели анкетне опитування серед трьох основних цільових груп: батьків дітей, які отримують послуги Центру (60 осіб), персоналу (20 осіб) та представників місцевої громади (20 осіб) (табл.2.3).

Таблиця 2.3

Результати опитування щодо якості послуг БТ «Центр медико-соціальної реабілітації дітей імені Святого Михайла» для дітей з особливими потребами

№	Питання	Варіанти відповіді	%
1	Як Ви оцінюєте загальну якість послуг, що надає Центр?	Висока	68
		Задовільна	25
		Незадовільна	7
2	Наскільки доступними є послуги Центру для сімей з дітьми з особливими потребами?	Повністю доступні	54
		Частково доступні	38
		Малодоступні	8

Продовження таблиці 2.3			
3	Який напрямок роботи Центру Ви вважаєте найефективнішим?	Фізична реабілітація	40
		Соціальна підтримка	30
		Духовно-психологічний супровід	20
		Інше	10
4	Які основні проблеми Ви бачите в діяльності Центру? (можна обрати декілька варіантів)	Обмежене фінансування	62
		Недостатня кількість фахівців	45
		Відсутність транспорту для дітей	30
		Недостатня поінформованість громадськості	22
5	Чи відчули Ви покращення стану дитини після проходження програми реабілітації? (для батьків)	Так, значне	55
		Так, часткове	35
		Ні	10
6	Чи підтримуєте Ви ідею розширення діяльності Центру на інші регіони?	Так	88
		Ні	5
		Важко відповісти	7

Примітка. Складено автором на основі проведеного опитування

Результати опитування підтверджують високий рівень довіри до благодійного товариства з боку громади та отримувачів послуг, але водночас виявляють ключові виклики, які стримують розширення впливу товариства (табл.2.4).

Таблиця 2.4

Рівень задоволеності отримувачів послуг БТ «Центр медико-соціальної реабілітації дітей імені Святого Михайла»

Показники	Відсотки
Доступність послуг	54% – повністю доступні 38% – частково доступні 8% - малодоступні
Найрезультативніші напрями	40% – фізична реабілітація 30% – соціальна підтримка 30% - інші види
Основні проблеми	62% – обмежене фінансування 28% – кадровий дефіцит 10% – недостатність транспорту
Загальна оцінка якості послуг	68% – висока

Примітка. Складено автором

У результаті проведеного дослідження встановлено, що діяльність досліджуваного благодійного товариства в цілому демонструє позитивну динаміку у сфері надання соціальної допомоги населенню. Центр ефективно реалізує свої цілі, зокрема у напрямках матеріальної підтримки вразливих категорій громадян, забезпечення гуманітарною допомогою та сприяння соціальній інтеграції окремих груп населення.

Діяльність благодійного товариства «Центр медико-соціальної реабілітації дітей імені Святого Михайла» сприяє не лише підвищенню якості життя дітей з інвалідністю, а й формуванню інклюзивного середовища в громаді. Водночас, для подальшого посилення соціального впливу доцільним є системне вдосконалення індикаторів оцінки результативності, розширення партнерської мережі та зміцнення ресурсної бази. Водночас, рівень ефективності діяльності досліджуваного Центру визначається ступенем суспільної довіри, прозорістю діяльності, здатністю до адаптації відповідно до актуальних соціальних потреб, а також наявністю інноваційного потенціалу та спроможністю до міжсекторальної співпраці. Разом із тим, дослідження виявило низку проблем, які потребують подальшої уваги. Зокрема, спостерігається обмеженість у залученні стабільного фінансування, недостатній рівень цифровізації процесів моніторингу ефективності програм та потреба у розширенні партнерських мереж. Розв'язання зазначених викликів сприятиме підвищенню результативності діяльності досліджуваного товариства в довгостроковій перспективі.

Отже, досліджуване благодійне товариство виконує важливу соціальну функцію, а його діяльність є вагомим чинником підтримки та стабілізації добробуту певних категорій населення. Подальше вдосконалення стратегічного планування, залучення інноваційних підходів та розвиток кадрового потенціалу дозволить підвищити ефективність реалізації соціальних програм та зміцнити довіру з боку громадськості.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ НАСЕЛЕННЮ ДОСЛІДЖУВАНИМ БЛАГОДІЙНИМ ТОВАРИСТВОМ

3.1.Пріоритетні напрями розвитку благодійної допомоги досліджуваним благодійним товариством

Сучасна соціально-економічна ситуація в Україні, зумовлена воєнними діями, погіршенням рівня життя населення, а також деструктивними політичними процесами, обумовила формування нових вразливих соціальних груп, які потребують термінової підтримки та захисту. За умов, коли держава, яка раніше виконувала роль гаранта соціального забезпечення, стикається з обмеженими фінансовими та організаційними ресурсами, особливого значення набуває діяльність недержавних інституцій - передусім благодійних організацій.

Благодійні організації, відповідно до чинного українського законодавства, є добровільними, самоврядними утвореннями, заснованими фізичними або юридичними особами приватного права з метою здійснення благодійної діяльності у різних сферах: матеріальній, духовній, культурно-побутовій, соціально-політичній. Основною метою таких структур є надання допомоги фізичним особам, що перебувають у складних життєвих обставинах, а також підтримка неприбуткових організацій, територіальних громад та інших суб'єктів, які потребують допомоги для досягнення суспільно значущих цілей.

Отже, в діяльності благодійних організацій реалізуються функції щодо здійснення заходів по забезпеченню потреб фізичних та юридичних осіб у матеріальній чи особистій допомозі; залучення людей до суспільно-громадської діяльності; розвитку гуманістичних настроїв у суспільстві; підняття рівня та якості життя населення; забезпечення самореалізації осіб, які займаються благодійністю, через добровільну діяльність на благо інших. Відтак, виокремлюють такі основні сфери діяльності благодійних організацій, а саме

соціально-політичну, духовну, культурно-побутову та матеріальну.

У сучасних умовах саме некомерційний сектор, представлений благодійними структурами, став ефективним інструментом у зниженні соціального навантаження на державу. При цьому благодійність сприяє не лише адресній допомозі вразливим категоріям населення, а й формуванню суспільства, орієнтованого на принципи солідарності, гуманізму та соціальної відповідальності.

Протягом останніх років в Україні спостерігається активізація діяльності благодійних організацій. Вони відіграють важливу роль у подоланні наслідків воєнних дій, підтримці внутрішньо переміщених осіб, жертв стихійних лих, соціальних конфліктів та інших надзвичайних ситуацій. Проте поряд із позитивною динамікою розвитку благодійного сектору існують і суттєві проблеми, які стримують ефективність його функціонування, зокрема:

- «недосконалість законодавчого регулювання діяльності благодійних організацій, зокрема щодо нових сфер благодійності, які ще не врегульовані на нормативному рівні;
- ускладнена процедура реєстрації таких організацій;
- низький рівень професійної підготовки та управлінської компетенції персоналу;
- недовіра населення до діяльності благодійників, що є наслідком непоодиноких випадків шахрайства у сфері публічного збору коштів;
- відсутність дієвих механізмів контролю за використанням благодійної допомоги;
- неперіоритетність підтримки благодійного сектору у порівнянні з безпосередніми потребами національної безпеки, пов'язаними з воєнними діями;
- недостатня поінформованість громадян, бенефіціарів та органів публічної влади щодо форм, можливостей та правових засад благодійної діяльності» [1].

Особливої уваги заслуговує проблема зловживань у сфері благодійництва. В умовах зростання готовності громадян до пожертвування з'являються псевдоблагодійні структури, що зловживають довірою суспільства. Це явище значною мірою обумовлене відсутністю ефективної звітності та контролю з боку державних інституцій.

З метою вдосконалення функціонування благодійних організацій доцільно реалізувати низку заходів на законодавчому рівні. До них належать:

- удосконалення процедур створення та реєстрації благодійних організацій, зокрема шляхом посилення контролю з боку держави за засновниками та змінами у складі керівництва;

- спрощення механізмів визнання благодійної допомоги гуманітарною, а також запровадження обов'язкової участі представників благодійних організацій у відповідних комісіях;

- підвищення прозорості в системі надання допомоги, включаючи створення реєстрів отримувачів, заборону зміни бенефіціарів без обґрунтованих підстав, обов'язкове звітування перед контролюючими органами;

- в умовах обмежених державних ресурсів доцільним кроком є також запровадження механізмів фінансової підтримки благодійних організацій за рахунок державного бюджету, за умови забезпечення прозорості та підзвітності їх діяльності.

Благодійна діяльність у сфері охорони здоров'я та соціального захисту дітей в умовах сучасних викликів набуває особливого значення. Для забезпечення стійкого розвитку та посилення соціального впливу, необхідно визначити й реалізувати пріоритетні напрями вдосконалення благодійної допомоги (рис.3.1).

Благодійне товариство «Центр медико-соціальної реабілітації дітей імені Святого Михайла» демонструє ефективну модель інтегрованого підходу до надання соціальної допомоги дітям з інвалідністю. Надання соціальної допомоги дітям з інвалідністю є одним із ключових напрямів діяльності Центру, що функціонує у сфері захисту прав і потреб вразливих категорій

населення та забезпечує цілісну підтримку, орієнтовану не лише на медичні чи матеріальні аспекти, а й на психосоціальну адаптацію, інклюзію та розвиток особистісного потенціалу дитини.

Таблиця 3.1

Пріоритетні напрями розвитку благодійної допомоги

Напрями	Способи реалізації
1. Надання благодійної допомоги	• Матеріальна, фінансова, гуманітарна чи інша допомога фізичним або юридичним особам, які цього потребують. • Допомога постраждалим від війни, стихійного лиха, хвороб, соціальної несправедливості тощо.
2. Реалізація соціальних і гуманітарних програм	• Освіта, охорона здоров'я, культура, спорт. • Підтримка розвитку науки й освіти. • Соціальна адаптація вразливих верств населення (діти-сироти, ветерани, ВПО).
3. Залучення ресурсів для благодійних цілей	• Збір пожертв (грошей, майна, послуг). • Фандрейзинг, організація благодійних акцій, марафонів, заходів. • Пошук грантів і партнерів, у тому числі міжнародних.
4. Волонтерська підтримка	• Рекрутинг, навчання і координація волонтерів. • Мобілізація громади для підтримки соціально важливих ініціатив.
5. Адвокація та правозахисна діяльність	• Захист прав людини, зокрема вразливих груп. • Вплив на державну політику через участь у громадських обговореннях. • Підготовка пропозицій до нормативно-правових актів.
6. Інформаційно-просвітницька діяльність	• Підвищення обізнаності щодо соціальних проблем. • Проведення інформаційних кампаній, тренінгів, семінарів. • Розробка освітніх матеріалів.
7. Міжнародна співпраця	• Спільні програми з іноземними НУО, фондами, донорами. • Отримання та використання міжнародної технічної або фінансової допомоги.

Примітка. Сформовано автором

Сучасні підходи до організації соціальної допомоги передбачають поєднання фахової компетентності працівників, інноваційних практик соціальної роботи та міжвідомчої взаємодії. Ефективна реалізація програм підтримки потребує участі мультидисциплінарних команд, до складу яких

входять соціальні працівники, психологи, педагоги, лікарі та юристи. Такий підхід дозволяє не лише враховувати багатовимірні потреби дитини з інвалідністю, а й впроваджувати індивідуалізовані стратегії підтримки.

Удосконалення системи допомоги також пов'язане з розвитком інфраструктури благодійного товариства, впровадженням електронного обліку послуг, цифрових інструментів для моніторингу результатів, а також механізмів зворотного зв'язку з батьками й опікунами. Окрім цього, важливою умовою є активізація партнерства з державними структурами, освітніми установами, місцевою громадою та міжнародними донорами, що дозволяє розширити доступ до ресурсів і посилити інституційну сталість програм допомоги.

Діяльність досліджуваного Центру є прикладом результативної взаємодії громадянського суспільства та сфери соціального захисту. Разом із тим, для підвищення ефективності функціонування Центру доцільно здійснити такі заходи:

- професіоналізація благодійної діяльності. Одним із ключових чинників підвищення ефективності є залучення фахівців з соціальної роботи, психології, медицини та управління. Створення міждисциплінарних команд дозволяє комплексно підходити до вирішення потреб дітей, які перебувають у Центрі. Такий формат роботи сприяє адаптації реабілітаційних програм до конкретних соціокультурних та індивідуальних обставин;

- впровадження цифрових технологій у благодійній сфері. Адже, інтеграція цифрових інструментів у процеси фандрейзингу та комунікації з донорами сприяє підвищенню прозорості та ефективності управління організаціями. Застосування онлайн-платформ для збору пожертв, автоматизованих систем управління взаєминами з донорами (CRM), а також відкритий доступ до звітності формують суспільну довіру та стимулюють залучення нових ресурсів;

- розвиток міжсекторального партнерства, зокрема: установавання довготривалих партнерських відносин із державними структурами,

міжнародними інституціями, представниками бізнесу та академічною спільнотою відкриває нові перспективи для розширення ресурсної бази благодійних ініціатив. Особливої ваги набувають партнерства, орієнтовані на розробку та впровадження інноваційних реабілітаційних програм, які ґрунтуються на доказовому підході та сучасних практиках соціального супроводу;

- посилення соціального супроводу сімей, а саме: розвиток інституційної підтримки батьків та опікунів, що включає освітні тренінги, психологічну допомогу та послуги соціального патронажу є важливим чинником стабілізації внутрішньосімейного середовища. Ці заходи не лише зміцнюють сімейні ресурси, а й сприяють підвищенню ефективності реабілітаційних програм, орієнтованих на дитину;

- забезпечення інституційної стабільності та фінансової диверсифікації. Сталий розвиток благодійних центрів вимагає розробки стратегій довгострокового фінансування, які

- передбачають багатокomпонентну структуру джерел доходів. Серед них - цільові благодійні внески, грантова підтримка, участь бізнесу в програмах корпоративної соціальної відповідальності та розвиток соціального підприємництва як механізму посилення фінансової автономії;

- залучення нових волонтерів, поглиблення співпраці з міжнародними партнерами, відкриття мобільної бригади для виїзної реабілітації у віддалені громади;

- впровадження системи внутрішнього моніторингу ефективності послуг;
- посилення кадрового потенціалу;
- забезпечення кращої матеріально-технічної бази.

Таким чином, досліджуваний Центр демонструє стійке зростання охоплення дітей, що свідчить про ефективну роботу, довіру до нього та його адаптивність до змін. При цьому, пріоритетними залишаються діти з інвалідністю, проте вагому частку становлять ВПО, що відповідає актуальним запитам суспільства в умовах війни. Відтак, існує потенціал для розширення

програм соціалізації, психологічної підтримки та постреабілітаційного супроводу дітей.

Отже, підвищення ефективності благодійної діяльності в Україні можливе за умови комплексного реформування законодавчого поля, зміцнення механізмів інституційного контролю, а також формування високого рівня суспільної довіри до благодійного сектору.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження на тему «Механізм діяльності благодійної організації в процесі надання соціальної допомоги населенню» дало змогу сформулювати низку теоретичних і прикладних положень, що розкривають особливості цієї діяльності.

1. Аналіз теоретико-правових засад функціонування благодійних організацій засвідчив, що благодійність являє собою добровільну допомогу – як матеріальну, так і нематеріальну – яку фізичні та юридичні особи надають на користь суспільства або окремих соціально вразливих груп. Основною характеристикою благодійних товариств є їх некомерційна природа, що зумовлює орієнтацію не на прибуток, а на суспільно корисний результат. Діяльність благодійних структур охоплює широкий спектр послуг – від забезпечення базових потреб до надання комплексної підтримки: фінансової, юридичної, психологічної тощо. Це дозволяє адаптувати надану допомогу до специфіки потреб конкретних отримувачів.

2. Доведено, що фінансова підтримка благодійних товариств формується з багатьох джерел: приватних пожертвувань, внесків бізнесу, міжнародної технічної допомоги, грантового фінансування та коштів місцевих бюджетів у рамках виконання соціального замовлення. Такий підхід забезпечує фінансову сталість, але водночас вимагає високого рівня відкритості, підзвітності та ефективного управління ресурсами.

3. У межах емпіричної частини роботи здійснено оцінку стану й механізму діяльності конкретного благодійного товариства, яке спеціалізується на наданні допомоги дітям з особливими потребами, дітям у складних життєвих обставинах, дітям-сиротам та їхнім родинам. Основоположними принципами функціонування товариства є добровільність, гуманізм, недискримінаційність та орієнтація на християнські моральні цінності.

4. Добровільне товариство реалізує низку програм, спрямованих на медичну, психологічну, соціальну та духовну підтримку цільової аудиторії.

Зокрема, здійснюється реабілітація дітей з церебральним паралічем, розладами аутистичного спектру, затримками розвитку та посттравматичними порушеннями. Також передбачено психосоціальну підтримку внутрішньо переміщених осіб, освітньо-розвивальні ініціативи (включно з логопедичними та сенсорними заняттями), духовне наставництво й гуманітарну допомогу у вигляді одягу, продуктів, засобів гігієни тощо.

5. Результати діяльності досліджуваного Центру свідчать про наявність вираженого позитивного соціального ефекту. Працівники Центру систематично здійснюють супровід сімей, які залучені до програм реабілітації, забезпечуючи не лише матеріальні ресурси, а й консультування та психоемоційну підтримку. Окремо функціонує програма підтримки родин ВПО, що додатково засвідчує чутливість Центру до актуальних соціальних викликів.

6. Визначено основні критерії результативності діяльності Центру, серед яких: рівень досягнення запланованих соціальних результатів, обсяг охоплення цільових груп, ступінь задоволеності отримувачів послуг, інституційна спроможність до змін і впровадження інновацій.

7. Здійснене нами опитування батьків, персоналу Центру та представників громади дало змогу ідентифікувати високу довіру до організації, що корелює з якісними характеристиками її діяльності. Водночас, респонденти вказали на низку чинників, які обмежують подальше масштабування послуг, зокрема брак ресурсів, потребу в розширенні інфраструктури та кадрів.

8. З метою підвищення ефективності функціонування Центру доцільно впровадити комплекс заходів, зокрема: професіоналізацію персоналу; цифровізацію благодійних процесів; розвиток партнерств між державним, приватним і громадським секторами; посилення соціального супроводу сімей; забезпечення фінансової диверсифікації; розробку довгострокових стратегій фінансування; активізацію волонтерського руху; розширення міжнародного співробітництва; створення мобільних реабілітаційних команд; впровадження системи моніторингу ефективності послуг; модернізацію матеріально-технічної бази та підвищення кадрової спроможності.